

ТМ	Г. XXIX	Бр. 3	Стр. 421 - 423	Ниш	јул - септембар	2005.
----	---------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Реч са промоције
Примљено: 22.03.2005.

Милош Немањић

МИРКО БЛАГОЈЕВИЋ МЕЂУ СОЦИОЛОЗИМА РЕЛИГИЈЕ*

Када је 1994. године, као 53. кандидат од 1964. године, одбранио свој магистарски рад под насловом "Везаност људи за религију и цркву у Браничевском округу" на Одељењу за социологију Филозофског факултета у Београду, Мирко Благојевић је јасно ставио до знања да се малобројном кругу социолога који су религију и цркву изабрали као предмет свог проучавања придружује још један вредан научни радник. Убзо је објављена и књига под насловом "Приближавање православљу", у издању "Градине" и "ЈУНИР-а" 1995. године у библиотеци "Религија и друштво" коју је покренуо и уређивао Драгољуб Б. Ђорђевић, са поговором аутора ових редака под насловом "Религијска потреба и секуларно друштво". Ова Благојевићева књига је ушла у респектабилну литературу за ово поље истраживања.

Подржан од научних ауторитета за социологију религије, Ђуре Шушњића и Драгољуба Б. Ђорђевића, Мирко Благојевић наставља трагом на коме је своје место заузео већ његов магистарски рад. Неће проћи ни цела једна деценија, што је за наше научне прилике и релативно кратко и релативно дуго време – зависно од околности у којима се налазио научни радник – а Мирко Благојевић ће јуна 2003. године приступити одбрани своје докторске дисертације под насловом "Религијске промене у постсоцијализму – компаративна анализа на примеру Југославије и Русије", такође на Филозофском факултету у Београду. Као и у претходном случају, текст докторске дисертације се појавио као књига под насловом "Религија и црква у трансформацијама друштва – социолошко-историјска анализа у српско-црногорском и руском (пост)комунистичком друштву", у издању Института за филозофију и друштвену теорију и И. П. "Филип Вишњић" 2005. године, потврђујући да пред собом имамо дело већ зрелог научног радника који је остао доследан својој првобитној социолошко-истраживачкој оријентацији.

Шта је то што, у најкраћим цртама, карактерише теоријско-методолошки приступ у проучавању феномена религије и цркве овог социолога у његовој 43. години живота? Пре свега, рекао бих, то је јасна свест социоло-

---

nemanjic@eunet.yu

* Слово на промоцији књиге Мирка Благојевића *Religija i crkva u transformacijama društva* (IFDT/Filip Višnjić, Beograd 2005), одржаној на Институту за филозофију и друштвену теорију, Београд, 09. 03. 2005.

га нове генерације да је и социолошко знање производ социолошке културе и да овај представник науке о друштву треба то стално да има у виду. Мирко Благојевић то на најбољи могући начин демонстрира и у свом магистарском раду и у својој докторској дисертацији, избегавајући једностраности било ког метатеоријског полазишта. Прихватајући као једино незаобилазан став да је религија садржај сваког социо-културног обрасца, чиме је на најбољем трагу антрополошке концепције Клифорда Герца, овај социолог религије, држећи се свог предмета истраживања, зна исто тако да "сви извори и генератори религије ипак нису социјални", већ се у овом феномену преклапају антополошки, психолошки и филозофски аспекти. То је, уосталом, оно што религију чврсто укорјењује у друштво и поједенца, без обзира на све историјске варијетете у којима се ова манифестује. Свака велика религија, како примећује Клифорд Герц, обликује и друштвени поредак исто тако као што га обликују правна обавеза и политичка моћ.

Међутим, управо једна историјска димензија, која је неизбежна у сваком разматрању религије и цркве, отвара поље на коме се методично оријентисаном истраживачу указује сва сложеност и изукрштаност различитих утицаја. Мирко Благојевић је, када је одлучио да се ухвати у коштац са социолошко-историјском анализом религијске ситуације у српско-црногорском и руском (пост)комунистичком друштву, врло добро препознао управо тај сложени методолошки изазов. Проблеми секуларизације, односно десекуларизације, као кључни проблеми у културно-цивилизацијском хоризонту, проблеми континуитета и дисконтинуитета социо-културног обрасца у који се смешта и религијска ситуација, проблеми метода атеизације односно теизације, у једном отвореном социолошком приступу овог социолога добијају своје право тумачење. Стварање социјалистичких друштава у некадашњој царској Русији, која од 1917. године постаје Совјетски Савез и у некадашњој Краљевини Југославији, која од 1945. године постаје, најпре ДФЈ, потом ФНРЈ и најзад СФРЈ, подразумевало је радикалну негацију православне религијске традиције тамо где је она била доминантна – у самој Русији, у Србији и Црној Гори и у оним деловима друге Југославије са претежно православним становништвом.

Овај заједнички предзнак у овим друштвима ипак није био, у социолошко-историјском смилу, потпуно идентичан и уочавање ових разлика даје посебну вредност анализи Мирка Благојевића. Метафорично се изразивши да су и Русија и Југославија у својој новијој историји забележиле авантуру комунистичког пројекта, у коме религиозност добија крајње негативну конотацију и у коме су успостављене две културе, једна легитимна, атеистичка и друга потиснута, религијска, Мирко Благојевић је добро уочио да политички притисак и методе преваспитавања у ове две социјалистичке земље нису били баш сасвим исти. У Совјетском Савезу је атеизација спровођена ригорозно, често и суровим мерама, у Југославији нешто блаже али ипак не без суптилних као и отворених присила. Тиме је отворено питање домашаја васпитања које има за циљ стварање оваквог или онаквог типа личности, али и отпорности саме црквене организације на политичке притиске, што је као питање својевремено поставио и познати социолог религије Срђан Врцан. Он је с разлогом тврдио да је степен религијске самоидентификације условљен "различитим ступњем отпорности постојећих конфесија пред де-

ловањем друштвених и културних процеса са секуларизујућим учинцима". Чињеница је да је у оквиру ФНРЈ најнеотпорнија била православна конфесија.

У том контексту, као још један вредан допринос анализе овог социолога у понуђеној књизи, јесте анализа улоге социологије религије у објашњавању свих ових мутација религијског феномена. Мада се у другој Југославији социологија, па и социологија религије, много раније и много брже извлачила из домена утицаја догматског марксизма, социологија религије је ипак, како показује Мирко Благојевић, у свом формативном периоду задржала неке изразито идеолошке функције. Она је, наиме, са догматски оријентисаног марксизма и владајућих политичких субјеката требало да скине атрибуте намараване атеизације, са елементима насиља. Тек у овој својој новијој, зрелијој фази, од средине 80-их, посебно с почетка 90-их година, и социологија религије, нарочито са носиоцима попут Мирка Благојевића, добија свој пуни научни легитимитет.